

о. Ізидор Луб ЧСВВ.

Значіння Замоїського Собору в історії унії

(Дальше).

III. Про св. Тайни і їх строєння. Можна сміло сказати, що замоїський Собор звернув найбільшу увагу на належне й достойне строєння св. Тайн. „Cum in Ecclesia Dei nihil sanctius aut utilius, nihil excellentius aut magis divinum habeatur quam Sacramenta ad humani generis salutem a Christo Domino instituta...“, сим пригадує Собор священикам, щоби приступали до строєння св. Тайн з найбільшою побожністю, чистотою душі і добрим наміренням, та щоби поучували вірних про значіння поодиноких св. Тайн.

Велику вагу кладе Собор на однообразність в обряді. Він велить задержати „обряди, які нам передали Вітці і які маємо передати пізнішим поколінням“ (Synodus..., стор. 76). „Atque, ne ulla in Divinorum peragendorum ordine sit confusio aut discordia etc., ut omnes uno eodemque inoffenso pede ambulemus atque idipsum dicamus omnes perfecti in eodem sensu atque sententia“, поручає Собор, послугуватися однаковим Требником „nihil ei addendo nec quidquam ex eo detrahendo“. За разом уложення Требника поручив Митрополитови, який має також вистаратися о одобрєння Ап. Престола, відтак видрукувати й розіслати всім єпископам та священикам. І дійсно справленням Требника занялася 1730-32 рр. згадана вже папська Комісія ¹⁾.

Священики мають стало перебувати в своїх парохіях, щоби кожної хвилі могли уділити св. Тайн. Особливо не повинні лишати вірних в часі ріжних пошестий, але тоді саме збільшити свою ревність наслідуючи Христа, який з любови навіть душу свою положив за вівці. До строєння св. Тайн нехай приступають з чистою совістю, уділяють їх лише своїм парохіянам в своїй парохії, а деінде, або чужим парохіянам, за дозволом місцевого пароха або в крайній konieczности. Хтоби поступив інакше, чекає його суспенза та інші тяжкі кари.

1. Хрещення, се двері до христ. життя і основа прочих св. Тайн. Належить хрестити чистою природною водою, уживаючи форми, яку приписав Євген IV. для Вірменів (і якої наша Церква дотепер уживає. „Амін“ належить сказати на

¹⁾ Сей Требник випечатано перший раз щойно 1739 р. в Уневі, за Митрополита Атаназія Шептицького. Перемиське видання Гр. Шашкевича появилoся в 1876 р.

кінці а не по кожній Особі Пресв. Тройці, щоби не здавалося, що в Бозі є також три природи ¹⁾).

„Caeremoniae in eiusdem Sacramenti administratione nullae adhibeantur praeter eas, quae a maioribus nostris institutae nobisque traditae, in Orientali Ecclesia servatae fuerunt ac in novo Rituali edendo exprimentur. Reliquas temere introductas et in Ritualibus quibusdam forsitan scriptas aut impressas praesens Synodus reiiciendas omnino esse decernit“.

Уділювання св. Хрещення належить до пароха, який може делегувати іншого священика. „In casu tamen necessitatis“ може се довершити навіть жінка. Тому парохі мають навчати нарід, а особливо повитух, як належно хрестити немовлят, які знаходяться в небезпеці життя. Форма хрещення *sub conditione*: „Si est baptizatus servus Dei N., iterum non baptizetur, et si nondum est baptizatus, baptizetur etc“. Священик, що хрестить дітей лат. обряду, не може їх миропомазувати.

Звичайне місце хрещення се парохіяльна церква. В приватних домах можна хрестити в зимі, або коли до церкви далеко й дитина хора, також в інших виїмкових випадках. При хрещенню повинні бути хресні родичі. В російській Церкві уживають лише кума або куму. Собор вичисляє, кого можна брати на хресних родичів. Парохі мають точно вести метричальні книги. З огляду на належне почитання Найсв. Тайни Евхаристії, Собор зносить дотеперішний звичай причащати новоохрещених немовлят Найсв. Кровю „*dummodo id sine scandalo fieri possit*“ ²⁾). Поступає отже дуже обережно й старається оминутися всяке можливе згіршення.

Постанови Замойського Собору відносно Тайни хрещення і його обряд доцільні, розумні й дуже практичні і зовсім згідні з духом Церкви так, що навіть православні не дуже то проти них виступають. Виїмок становлять Греки, які узнають хрещення лиш через потрійне занурення, а охрещених через по-

¹⁾ Про три Божі природи навчали саме тоді Филиповці.

²⁾ Почавши від апостольських часів хрещення правильно уділювано в назначені дні. Се тоді, коли в нас на Літургії співається замість „Святий Боже“: „Елиці во Христа хреститесь“. Здорових та дорослих хрещено через потрійне занурення. Коли занурення було неможливе, або коли хрещено хорого тоді поливано або кроплено водою. Також з кінцем першого століття помазували катехуменів елеєм оглашених, уживали обряду відречення діавола і приречення Христови та домагалися визнання віри. Новоохрещений одержував білу одіж, брав участь в Службі Божій і приймав св. Причастя. Тертулія згадує про хресних родичів. Сейчас по хрещенню уділювали миропомазаня.

В середніх віках прийнялося на Заході хрещення через поливання. Хрещення через занурення удержалося якийсь час на Заході лиш в медіолянськім обряді. Західні собори XIV-XV в. приписують хрестити дітей сейчас по народженню.

В російській синодальній Церкві обряд хрещення майже 3 рази довший як у нашій. В церкві засвічують усі свічки. Священик у ясных ризах кадить довкруги хрестиль-

ливання деколи перехрещують. Перший чинив се Керулярій. За те як російська православна Церква узнає хрещення даної особи через поливання за важне, тоді й Греки таку особу вже не перехрещують! Як видно, православні самі не знають чого хотять і нераз з маленької дрібниці і то безпідставної, роблять догматичну квестію. А самі заводять чимало такого, чого в Церкві передтим не було. Не треба забувати, що синодальній російській Церкві старовіри роблять подібні закиди як синодальна Церква нам. Послухаймо, що говорить про се російський архієпископ Філярет Гумілевський: „Историческія изслѣдованія богослуженія важны и дороги для св. Церкви тѣмъ, что они выводятъ на свѣтъ несостоятельность убѣжденій о. Аввакумовъ. Для этихъ людей извѣстные имъ уставы — исконный и неподвижный уставъ. Отъ чего это такъ? Отъ того, что имъ вовсе неизвѣстна исторія церковной жизни, а вмѣстѣ съ тѣмъ занятые собою они дорожатъ своимъ. По историческимъ изслѣдованіямъ ясно и несомнѣнно, что св. Церковь относительно обрядовъ богослуженія дѣйствовала съ разумною свободою: принимала новые порядки служенія по ихъ благотворному дѣйствию на людей и потомъ замѣняла ихъ другими, когда видѣла, что прежніе порядки не совсѣмъ полезны и нужны другіе. — Она, какъ и въ другихъ случаяхъ, не дозволяла быть судьями-властителями тѣмъ, котрымъ порядокъ апостольскій указывалъ быть учениками, а не учителями: но не дозволяла и себѣ самой сна безпробудного, а зорко смотрѣла за нуждами времени и постоянными нуждами души. Теорія церковнаго богослуженія, не опирающаяся на историческихъ данныхъ, — ложная теорія сама въ себѣ и вредная по послѣдствіямъ. Тутъ гуляетъ произволь, наводящій туманы и на умъ и на сердце“ (Ист. обзоръ... стор. 4-5). В IV ст. перевів деяку реформу в богослуженнях св. Василій Великий і тому чимало мав клопоту „съ мнимыми ревнителями старыхъ обрядовъ“. Св. Василій В.

ницю і відмовляє з дияконом довгі молитви на освячення води і елея оглашених. Відтак занурює дитину тричі в прямовісній поставі, лицем звернену на схід і притім говорить: „Крещается раб Божій (імк) во імя Отца, аминь, і Сина, аминь, і св. Духа, аминь, Нині і присно і во віки віков, аминь“. Відтак обмиває руки і співає з людьми 3 рази 31 псалом. Відтак убирає дитину в приписану білу одѣж, миропомазує її і править звичайно Службу Божу, в часі якої причащає дитину. Осьмого дня проносять дитину знова до церкви. Священик молиться над нею і замочивши в воді кінець пояса і пеленок дитини, кропить її водою кажучи: „оправдался еси, просвітился еси, освятился еси, омился еси іменем ГНІХ. і Духом Бога нашего“. Замочивши губку в воді аж тоді (1) отирає св. миро кажучи майже ті самі слова, що перед тим. Відтак постригає „крестообразно“ дитину серед відповідних молитов.

На Сході хрестять дітей 20, 40 а навіть (як Копти) 80-го дня по народженню. Одні через занурення, другі (як Сирійці й Мелхіти) через занурення по груди і поливання. Обряд хрещення у Халдеїв має зовсім вид Служби Божої з тою лише ріжницею, що обряди Найсв. Евхаристії заступають обряди хрещення.

закинув своїм противникам, що вони проціджують комара й за свій упір повинні радше стидатися, бо хоч зберігають пильно старі устами св. Григорія чудотворця, то чимало в них недостаточного. „Такъ мудрый кесарійській пастырь разаридаль о старомъ и новомъ обрядѣ! Такъ вразумлялъ онъ тѣхъ людей, которые за обряды, за буквы готовы разторгать союзъ Церкви... и что обряды вводила въ Церковь не судейская ограниченная воля..., но вводила мудрая любовь, вникающая въ нужды челоуѣческія — какъ общія, такъ и принадлежащія тому или другому времени; они бы увидѣли что и учрежденія, одобренныя примѣромъ такого учителя, каковъ Григорій чудотворецъ, не признаны св. Василиемъ за непремѣнныя и неизмѣнныя“. Зміни, які завів св. Василій В., чи які заводить св. Церква, се „приложеніє къ нуждамъ челоуѣческимъ“ тому й св. Василій В. „заботился ввести въ чинъ церковнаго богослуженія правила, сообразныя съ нуждами времени его“ (тамже, стор. 99-101).

Тому безпідставні закиди деяких авторів, що замойський Собор змінив „чистий, східний обряд“. Нехай докажуть, що 1) обряд взагалі незмінний; та 2) що православна Церква в нічім не змінила обряд¹⁾.

2. *Миропомазання*. У східній Церкві уділяють св. Тайну миропомазання сейчас по хрещенню парохі „*extraordinario jure et delegata ab episcopo facultate ex Apostolicae Sedis dispensatione*“. Як св. Тайни хрещення так і св. Тайни миропомазання не вільно повторяти. „*Materia remota*“ миропомазання се св. миро, яке посвячує єпископ у Великий четвер; „*materia proxima*“ се помазання св. миром, при чім має зберігатися до теперішній обряд нашої Церкви. Форму становлять слова „Печать Дара святаго Духа, амінь“, які лише раз належить вимовити. Слова „печатъ і дар...“, які находилися в деяких львівських требниках, належить справити. Кожного року парохі мають уживати свіже миро, а старе спалити і попіл зісипати до „*sacragium*“. Тому, що св. миро се не звичайний елей, але як каже св. Кирил ерусалимський: „*Christi Charisma et Spiritus Sancti praesentia Divinitatis illius effectivum*“; тому належить

¹⁾ Від приклонників православних обрядів можна почути звичайно дві відповіді: 1) як наш обряд буде зовсім подібний до православного, тоді православні скорше повернуться; 2) всякі зміни в нашій обряді основуються на тій, що наш обряд латинізується. Тому всякі „латинські додатки“ належить викинути з нашої Церкви.

На се відповідаємо: Ап. Престол шанує всі обряди. Тому й наші священики, які працюють чи наміряють працювати над зєдиненням православних, примінуються до їх обрядових форм.

Очищувати обряд з „латинських додатків“ се значить цофатися бодай 300 літ назад до часів перед берестейською унією. Так очищений обряд буде хіба чистий анахронізм.

обходитися з ним з великою пошаною. Не годиться переховувати св. миро в скляних, глиняних чи мідяних посудинах, лише в срібних або цинових і передержувати „in decenti ecclesiae loco“, а ніколи в приватних домах. Хто поступивби інакше заплатити грошеву кару на церкву і інші¹⁾.

3. *Найсв. Тайна Евхаристії*. Як загалом на Сході, так у нашій Церкві почитання сеї Найсв. Тайни було досить занедбане. Як звісно подекуди ще й тепер люди віддають більшу честь образам, як самому Христови, укритому під видами хліба й вина в тій Пресв. Тайні. Тому Замойський Собор рішив повернути почитання Найсв. Тайни і оживити віру в присутність Христа на наших престолах.

Священикам приказав правити лише на квашенім пшеничнім хлібі і то під карою суспензи й утрати уряду. Видко, що деякі правила на неквашенім хлібі як у лат. обряді. Жертовний хліб мають священники приготувляти дома, а не купувати у жидів. Також мають дуже уважати, щоби вино було „ex uvīs expressum“, не квасне, не зіпсуге, без домішок. Форма освячення, се слова Христа: „Сіє єсть Тіло мое, еже за ви ломимое, Сія єсть Кров“, і т. д., як се вирішено було на фльорентійським Соборі. Отже не Епїклеза, як се твердять за Николаєм Кавасілем нинішні православні. Священик має збудити добре намірення. Частиці належить освячувати і причащати ними вірних. Маленьких дітей не причащати, бо вони мають ласку освячаючу через св. хрещення, а Найсв. Евхаристія не є конечна для них до спасення. Причащати належить таких дітей, що вже прийшли до уживання розуму і тоді треба вперед запевнитися, чи вони свідомі, кого приймають до свого серця.

Незединені та деякі східні католики впровадили досить дивоглядний звичай переховування Пресв. Евхаристії в кивоті: У Великий четвер освячують великого агнця; замочують в Найсв. Крови, відтак сушать і труть на порошок, який тримають через цілий рік для причащання хорих. Щоб хорий міг лекше спо-

¹⁾ Удїлювання св. Тайни миропомазання належить властиво до єпископів. Про се свідчить обставина, що лише єпископ посвячує миро. Така загальна практика цілої Церкви. На Заході миропомазує з правила лиш єпископ; хїба в далеких місійних краях за дозволом Ап. Престола, священник. На Сході загально миропомазують священники. Се дасться пояснити тим, що в перших віках східні єпископи дуже часто відбували Собори, тому й мусїли часто делегувати священників. З часом увїйшло се в звичай, на який виразно згодився Ап. Престол на Соборі у Фльорентії.

В російській синодальній Церкві, священник наложивши на охрещеного приписану білу одєжу, говорить відразу „Благословен еси Господи Боже вседержителю. істочниче...“ і миропомазує. На „елици“ обходить з кумом (-ою), яка держить на руках дитину, 3 рази тетрапод. Дальші молитви й обряд як і в нашій Церкві з тою ріжницією, що священник говорить до кума (-и) довге „увїщаніє“ на тему його обовязків хресного батька.

жити, доливають за кожним разом трохи вина. В такім спорошкованім св. Причастю Найсв. Кров певно не лишилася, бо вид вина уступив. Але й види хліба, особливо в вогкій церкві, плісняють і псуються і тому нераз трапляється, що хорий місто св. Причастя одержить звичайний хліб і то зіпсутий.

Замойський Собор зніс дотеперішний звичай освячувати агнца в Великий четвер і приказав змінити Найсв. Тайни в кивоті що 8-15 днів і то під дуже тяжкими карами. Також дуже точно приписав, як нести Найсв. Тайни до хорого чи то публично чи укрито. Св. сосуди мають бути чисті, приличні і з дорожшого металю. Найсв. Тайни належить переховувати в замкненім кивоті на головнім престолі. Перед Найсв. Тайнами має горіти вічна лямпа бодай у неділі і свята. Не можна причащати явних грішників і тих, що поза кат. Церквою ¹⁾.

Відправлювання Служби Божої. Собор настає, щоб зберігати звичаї й обряди нашої Церкви. Тому не вільно нашим священикам правити на опрісноках під утратою officii et beneficii. Не вільно під тяжкими карами посилати до костелів освячених в церкві частиць, щоби там лат. священики причащали вірних гр.-кат. обряду. Під карою суспензи заборонив Собор правити Службу Божу в приватних домах без дозволу Ординаріату. На дозвіл знова треба дуже важної причини.

Перед Службою Божою священик повинен бути натще від півночі і мати чисту совість. Проскомидію має правити цілу сам священик убраний у всі ризи, які мають бути чисті й неподерті. На престолі повинні бути три обруси; з тих один може бути поединчий, а другий подвійний. Між середнім і верхнім обрусом має бути завсіди антимінс, над ним, на верхнім обрусі ілитон. Ілитони перед відданням до праня мають переполоскати у воді самі священики. Зужиті ілитони належить відіслати через декана до єпископа, щоби їх спалив. Інші зужиті ризи, як обруси також належить спалити. В церкві має панувати у всім чистота, лад і порядок.

Дискос треба витирати пальцем, а чашу й дискос без окрушин ручником. Уживання губки Собор зніс зовсім.

В часі великого входу заборонив Собор людям клякати і приклонювати голови з огляду на безпеку ідолопоклонства. Ніякому чужому священикови не може парох дозволити пра-

¹⁾ Ті зарядження були дуже вказані. Се мусить кожний признати. Закид, що місто голуба заведено кивот, не видержує критики. Але й те мусить кожний признати, що кивот далеко відповідніший, як голуб. — Впрочім замойський Собор одобрює чимало такого, що вже давніше майже загально прийнялося в нашій Церкві.

вити Службу Божу в своїй церкві, коли він не може виказатися приписаними документами від своїх властей.

Собор заборонив доливати до Найсв. Крови теплої води перед св. Причастям, що малоб означати горячу любов Христа до нас і нашу до Христа.

За одну стипендію можна правити лише одну Службу Божу. За стипендію не випадає торгуватися. Скільки має вносити стипендія тепер означає звичайно Ординарій.

Службу Божу належить зачинати в неділі й свята в точно означеній годині і завсіди перед полуднем. Священники мають пригадувати людям, що вислухання Служби Божої в неділі й свята обов'язує їх під тяжким гріхом. Самі священники нехай відправляють Службу Божу з великим скупленням, побожно й поважно. Жонаті священники мають через 3 дні перед Службою Божою здержатися від уживання супружа¹⁾.

Собор звертає велику увагу на однообразність в обряді. Тому порішено видати справлений Служебник, який відтак мавби обов'язувати всіх священників.

Дійсно по Соборі справлено Служебник Жоховського і видано в Супраслі 1727 р. Від старих грецьких і укр. служебників він мало чим різниться²⁾.

Ледви чи який інший церковний обряд перейшов стільки змін у всіх обрядах, як саме Служба Божа і ледви чи є стільки форм і відмін як саме в Службі Божій. Щоби виробити собі сяке таке поняття, як виглядає той чи інший обряд, вистарчить в першій мірі піти на Службу Божу, в данім обряді. Літургісти як: Ассемані, Бавмштарк, Брайтман, Ганссенс, Енгбердінг, Гоар, Ліцманн, Де Меестер, Пробст, Рахмані, Ренодот, Шерманн, Дмитрієвський і багато інших поклали на полі літургії великі заслуги; особливо ті, що старалися дійти до спільного жерела всіх літургій і виказати їх поступенний розвій та ріжницї, які заходять між поодинокими літургіями.

4. *Сповідь*. Собор приказує задержати дотеперішну форму розрішення, що міститься в словах: „Азь разрѣшаю тя отъ всѣхъ грѣховъ твоихъ“. Парохи мають точно навчати нарід, як належить відбувати сповідь, щоби вона була успішна.

Собор жаліє, що люди рідко сповідаються, а причину сего бачить у таких надужиттях: 1. Перед сповіддю люде мусять 3 дні постити; 2. накладають за тяжкі покути, які в грецьких

¹⁾ Вже від часів митрополита Жоховського (1674-1693) в нашій Церкві наші священники відправляли читані Служби Божі й уживали малих дзвінків. Замойський Собор годиться на сей прийнятій звичай і тому виразно згадує про читані Служби Божі, як також поручає часто їх відправляти. Тим самим дозволює на т. н. бічні престоли. Про іконостаси Собор не згадує нічого, він їх радше супонує, кажучи загально, що мається зберігати дотеперішні звичаї. А що відтак на північних землях почали зникати іконостаси, се не вина замойського Собора. Подекуди заведено опісля й органи, що також зовсім не противорічить східному обрядови.

²⁾ Львівське видання з 1780 р. і виленьське з 1790 р. се передрук видання 1727 р.

номоканонах приписані для явних грішників. Тому Собор рішає: 1. триденний піст, хоч похвальний, але до сповіди не konieczний. 2. Сповідник має давати відповідну покуту не оглядаючися на номоканони. 3. Священики мають напаминати нарід, щоби приступали до св. сповіди бодай 3 рази на рік, як се приписано в східній Церкві, а саме: на Різдво, на Великдень під карою екскомуніки, і на Успенне Пресв. Богородиці. — Самі ж священики нехай сповідаються частіше, передовсім нехай стараються завсіди приступати з чистою совістю до приношення безкровної Жертви. Коли священик упаде в тяжкий гріх і мусить відправити Службу Божу, а нема сповідника, обов'язаний збудити звершений жаль і відтак як найскорше висповідатися. — За порушення в який небудь спосіб тайни сповіди чекає зложення зі священничого уряду і досмертна покута в строгім монастирі. — Людей мають сповідати кожного з окрема, а не кількох рівночасно. За слухання сповідий без апробати єпископа „*ipso facto*“ підпадає під клятву. — Крім задержаних Ап. Престолови случаїв, єпископи можуть для себе задержати деякі случаї, та не за багато і без надто великої душевної й матеріальної шкоди тих, що хочать покаятися. — Сповідники мають мати спис всіх задержаних случаїв.

Дійсно треба подивляти сі так важні й доцільні постанови Собора. Се велике добродійство і для священиків і для вірних. Для кращого зрозуміння пригляньмося бодай побіжно як виглядає сповідь у православних.

Требник приписує кожного каянника вести перед ікону Христа і там відмовляти приписані довгі молитви, питати про віру і аж тоді сповідати. По визнанню гріхів каянник має впасти на землю і лежачи одержати розршення. Форма розршення така сама як і в нас. Потім слідує отпуст і довгі „увіщанія“ (науки). Покути накладають звичайно дуже тяжкі, та тим часто відстрашують вірних від сповіди.

Задержаних случаїв православні не знають. Вони переконані, що в сповіді відпускається не лише вічна кара але й ціла дочасна. В Росії жадав уряд від сповідників, щоби зраджували секрет сповіди о скільки ходило о публичну безпеку, як: державна зрада, заговори на царя тощо¹⁾.

5. **Єлеопомазання.** Матерією сеї св. Тайни олива, яку в східній Церкві благословить сам священик. Одним і тим самим св. Єлеєм можна помазувати кількох хорих лиш тоді, коли вони лежать в тім самім домі; або в часі великої епідемії. Кождий священик має благословити оливу в призначеній до сего срібній або циновій посудині. Форма зачинається словами: „Отче святий“, яку раз лише належить вимовити, пома-

¹⁾ Про науку рос. Церкви о Тайні покаяння видав м. і. досить основну розвідку о. В. Служалек (Варшава-Краків, Гебетнер, 1912).

зуючи при тім поодинокі части тіла, як се приписує Требник. Єлеопомазання може уділяти 7 або 3 священників. Та коли нема їх, Собор дозволяє уділяти єлеопомазання одному священникови. Для уділювання єлеопомазання тим, що дуже тяжко хорі, Собор рішив скоротити Чин відправи. Уділяти сю св. Тайну можна лише поважно хорим. Священники мають поучити вірних, що єлеопомазання не установлене на се, щоби хорий скоро вмер, лише для душевного, а навіть тілесного уздоровлення, о скільки виздоровлення хорого потрібне до спасення його душі¹⁾.

6. *Священство.* У рукополаганню на священників Собор вертає до давньої практики грецької Церкви. Форму при священнях належить задержати стару.

Єпископи, на основі загального церковного права, не можуть святити клириків своїх єпархій у чужій єпархії без дозволу місцевого Ординарія, під тяжкими карами. Так само не можуть самовільно святити в своїй єпархії чужих підданих.

Кандидати на священників мають перед священнями піддатися іспитови з богословія. Іспитователі мусять запевнитися, що кандидат під кожним оглядом гідний священства.

Тому, що семінарії в нашій Церкві не було, Собор постановив, щоби кождий кандидат перебув перед священнями через 6 тижнів при катедральній церкві, в яким то часі має м. і. відбути через 10 днів духовні вправи.

Між поодинокими священнями, почавши від піддіяконату, мається зберігати приписану перерву. Хто не має достаточного титулу на удержання, того не святити, інакше сам єпископ обов'язаний такого священника удержувати. Висвячувати лише стільки священників, скільки вимагає дійсна потреба.

При одній церкві може бути лиш один парох, який після потреби може мати сотрудника. Панських підданих можна висвячувати тоді, коли одержать для себе й своїх дітей письмненне й урядово затвердженне освободження. В єпископській канцелярії має вестися точна книга рукоположення.

Висвячені некатолицькими єпископами не сміють ніколи виконувати священничих функцій. Незединених священників можна прийняти лише тоді, коли виречуться схизми і зложать кат. ві-

¹⁾ Незединені Греки помазують не лише хорих, але й здорових, щоби „достойніше“ приготувити їх до св. Причастя. В Одесі від 1854 р. а в Симферополі (Крим) від 1904 р. тамошні рос. єпископи уділювали єлеопомазання у Велику суботу всім присутнім в церкві.

В російській Церкві при уділюванню св. Тайни єлеопомазання вимагається 7 священників. „Послѣдованіє св. елея“ обіймає 38 сторін Требника „in folio“. Буває, що тяжко хорий ледви чи дочекається як вже не самого єлеопомазання то бодай його кінця.

роісповідання. На кінець вичисляє Собор перепони до священства після постанов тридентійського Собора ¹⁾).

7. *Супружество*. „Тому, що обряд строєння сеї Тайни в нашій Церкві майже не ріжниться від лат. Церкви та не потребує ніякої поправи або зміни, не вільно парохам відступити від прийнятої форми“. Без дозволу Ординаріяту не вільно вінчати в приватних домах. Наречені мають уміти молитви: Отче наш, Богородице Діво, Вірую, 10 заповідих Божих, 7 гріхів головних і прочі таїнства віри необхідні до спасення. Перед вінчанням мають висповідатися і приступити до св. Причастя.

Собор вичисляє точно перепони супружа і тому приказує виголошувати в парохіяльній церкві перед сльобом 3 оповіди, в трьох слідуєчих по собі празничних днях в часі торжественного богослуження. Дальше подає Собор приписи, як має поступати під тим оглядом парох з тими, що не є його парохіянами. Взагалі вимагає в своїх постановах дуже великої точности й обережности, опираючися на постановах тридентійського Собора ²⁾).

Дуже рішучо виступає Собор проти таких священників, що відважилисяб женити по прийняттю св. Тайни священства.

¹⁾ На Сході кандидатови на священника виставляв свідоцтво моральности сповідник. Замойський Собор про се нічого не згадує а радше своїми постановами зносить той звичай.

Почавши від XIX ст. російська, а за нею по части й грецька Церква, не признають витисненого на душі характеру священства. Їх богослови кажуть, що зложений священник в нічім не ріжниться від звичайного вірного.

²⁾ В російській синодальній Церкві обряд Тайни супружества довший, як в нашій Церкві і дещо відмінний.

Правдива язва грецької а за нею й російської Церкви, се брак нерозривности супружа в случаю супружої невірности й у многих інших случаях.